

ЗИМЕНКОВСЬКИЙ

Борис Семенович — доктор фармацевтичних наук, професор, академік НАМН України, ректор Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

МАГЛЬОВАНІЙ

Анатолій Васильович — доктор біологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

ГРИНОВЕЦЬ

Володимир Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри терапевтичної стоматології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Михайло Васильович
Даниленко
(10.08.1918–17.10.2002)

**ХІРУРГ, УЧЕНИЙ,
ОРГАНІЗАТОР ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я**

**До 100-річчя від дня народження
члена-кореспондента НАН України
і НАМН України М.В. Даниленка**

Статтю присвячено 100-річчю від дня народження видатного лікаря, науковця, Героя Соціалістичної Праці (1978), заслуженого діяча науки і техніки України (1968), ректора Львівського державного медичного інституту (1964–1981), доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України (1992) і НАМН України (1993) Михайла Васильовича Даниленка.

Спогади про Михайла Васильовича Даниленка — людину неординарної долі, мужнього, сміливого хірурга, учасника Другої світової війни, визначного вченого й організатора охорони здоров'я — сьогодні особливо актуальні. Його діяльність тісно пов'язана з історією становлення української вищої школи та науки в Україні у ХХ ст. [1–24].

Михайло Васильович походить з української селянської родини, яка в ХІХ ст. мешкала на Полтавщині. Наприкінці ХІХ ст. його дід по материнській лінії, Митрофан Юхимович Грім, переселився в Оренбурзьку губернію царської Росії у село Новосимбірськ за програмою уряду, спрямованою на ефективне освоєння незайманих земель незаможними працюючими українськими селянами. 10 серпня 1918 р. у сім'ї Василя Даниленка і Анни Грім народився син, якого назвали Михайлом [1, 2].

Батьки Михайла Даниленка загинули молодими у вирі громадянської війни, яка в 1918–1920 рр. охопила всю територію колишньої Російської імперії. Залишившись сиротою, Михайло виховувався у сім'ї свого діда Грома, який був людиною доброю, глибоко віруючою, розмовляв українською мовою. Молодий Михайло рано пізнав увесь тягар важкої селянської праці, яка загартувала його характер і волю.

У вісім років Михайло пішов до школи у с. Новосимбірськ, де старанно й успішно вчився. У 1930 р. заможну сім'ю діда Грома було розкуркулено і насильно вислано в казахські степи

в район м. Караганди, тому середню освіту Михайло продовжив здобувати у школі в с. Компанійськ Карагандинської області. Вчився наполегливо, з великим бажанням, всі предмети склав на «добре» і «відмінно». Після закінчення школи нестримний потяг до знань змушує юнака покинути дім свого діда і вступити на робфак у м. Ташкент. Жив він у студентському гуртожитку, вчився успішно, отримував стипендію, але її не вистачало, тому доводилося працювати на різних роботах. Суворе, повне випробувань життя тільки зміцнило характер молодого Михайла Даниленка. У цей період він формується як вольова, ініціативна особистість, якій під силу будь-яка робота. Йому були притаманні скромність і невибагливість. Ці риси Михайло Васильович проніс через усе своє життя.

У 1937 р. після закінчення робфаку Михайло Даниленко вступає до медичного інституту в Ростові-на-Дону. У 1941 р. переводиться на військово-медичний факультет Харківського медичного інституту, який закінчує в грудні того самого року вже в м. Саратов. Від грудня 1941 р. М.В. Даниленко — лікар-хірург, учасник Другої світової війни аж до її закінчення. Його військовий шлях відзначено орденами Червоної Зірки і Вітчизняної війни II ступеня. Від 1946 р. він працює начальником Управління госпіталями Вінницького облздороввідділу і водночас клінічним ординатором кафедри факультетської хірургії Вінницького медичного інституту ім. М.І. Пирогова, яку очолював професор І.Я. Дейнека. Під його керівництвом Михайло Васильович підготував і захистив кандидатську дисертацію [17].

З 1947 р. М.В. Даниленко — головний лікар Вінницької обласної клінічної лікарні, потім доцент і завідувач кафедри факультетської хірургії медичного інституту [17].

У 1953–1955 рр. М.В. Даниленко працював радником міністра охорони здоров'я Корейської НДР. Запропонував алергічну внутрішньошкірну пробу для діагностики парагонімозу легень і обґрунтував можливість лікування цього захворювання шляхом ендобронхіального введення еметину. Результати клінічно-

В операційній

експериментальних досліджень плевро-пульмонального парагонімозу він узагальнив у докторській дисертації (1958), а згодом — у монографії «Парагоніоз» (1963).

Михайло Васильович пройшов спеціалізацію з торакальної хірургії у м. Новосибірськ під керівництвом професора Є. Мешалкіна. У лютому 1958 р. у Вінниці успішно виконав першу операцію на серці. Від 1960 р. М.В. Даниленко — завідувач кафедри шпитальної хірургії Вінницького медичного інституту ім. М.І. Пирогова, з вересня 1964 р. до січня 1981 р. — ректор Львівського медичного інституту і завідувач кафедри торакальної хірургії.

Наприкінці 1964 р. у Львівській обласній клінічній лікарні з ініціативи М.В. Даниленка було відкрито торакальне відділення. Знадобилося більше року на розроблення і впровадження у практику апарата штучного кровообігу власної конструкції.

Першу операцію на «сухому серці» з приводу вродженої вади серця Михайло Васильович здійснив 12 квітня 1966 р. за участю Д. Ба-

бляка, М. Павлюка, І. Мітюка, В. Голубченка, І. Юрчука, Р. Орача та ін. [5].

Підсумком п'ятирічної роботи М.В. Даниленка у Львові стала написана у співавторстві з Д.Є. Бабляком монографія «Хірургічне лікування мітрального стенозу» (1970). В основу цієї праці було покладено власні спостереження за 700 оперованими хворими. Видання ілюстроване малюнками кандидата медичних наук А.І. Меделяна. На міжнародній виставці у 1971 р. у Лейпцигу цю книгу та її авторів було відзначено почесним дипломом.

Результати аналізу 4297 наркозів трихлоретиленом у хірургічній практиці становили основу монографії М.В. Даниленка, А.П. Чепкого, І.Д. Тимчука «Трихлоретиленове знеболювання» (1971). У книзі аргументовано доведено можливість знеболювання трихлоретиленом під час найрізноманітніших операцій, крім довготривалих втручань, за яких цей наркоз не запобігає суттєвим розладам гемодинаміки. Результати 775 клінічних спостережень і глибоких експериментальних досліджень наведено в монографії «Спонтанний (патологічний) пневмоторакс» (1973) колективу авторів на чолі з Д.П. Чухрієнком і М.В. Даниленком.

Монографію М.В. Даниленка «Коригувальна терапія» (1974) побудовано на багаторічних власних спостереженнях і аналізі великої кількості літературних джерел. Автор запропонував нову концепцію щодо ролі мікроциркуляторних порушень у патогенезі слабкості скорочувальної функції міокарда, висунув оригінальну ідею синдромного підходу до патологофізіологічних зрушень в організмі, які виникають у зв'язку з операційною травмою і застосуванням знеболювання. У монографії особливе місце відведено коригувальній терапії при штучному кровообігу й ускладненнях, зумовлених набряком мозку. У висновку рецензії М.І. Бураковського в журналі «Грудная хирургия» (1975) дано таку оцінку монографії: «Хоча в анотації сказано, що книжка розрахована на хірургів і анестезіологів, ми не сумніваємося, що коло зацікавлених читачів, практикуючих лікарів і наукових працівників буде значно ширшим».

У 1964 р. у Львівському медінституті було здійснено фармакологічні дослідження димексиду, ресинтезованого і очищеного М.М. Туркевичем. Упродовж трьох років М.В. Даниленко в умовах експерименту та в клініці глибоко вивчав цей препарат і отримав попередні позитивні результати. Це дозволило Михайлові Васильовичу ініціювати й організувати широкомасштабні дослідження на дев'яти кафедрах Львівського медінституту, у трьох НДІ Москви, Вільнюса, Ленінграда та у клініці загальної хірургії 2-го Московського медінституту. У 1971 р. фармакологічний комітет дозволив медичне застосування і промисловий випуск димексиду.

Монографія М.В. Даниленка і М.М. Туркевича «Клінічне застосування димексиду» (1976) стала результатом понад десятирічного вивчення препарату. І зараз, уже у ХХІ столітті, димексид не тільки не втратив свого терапевтичного значення, а й у багатьох випадках йому і досі не має альтернативи [21].

Значне місце у науковій творчості Михайла Васильовича посідає історія торакальної хірургії і вищої медичної освіти. У квітні 1969 р. М.В. Даниленко підтримав пропозицію зробити переклад латинського рукопису відомого в Європі підручника хірургії доктора Ніколоаса Бідлоо, за яким у 1710–1735 рр. викладали у Московській медико-хірургічній школі, і поклав на себе обов'язки титульного редактора. У передмові академік Б.В. Петровський пише: «Вихід у світ «Наставления для изучающих хирургию в анатомическом театре» Н. Бидлоо — значна подія для історії науки не тільки у нашій країні, а й за кордоном» [8].

Видання цього підручника стало результатом багаторічної роботи фахівців різного профілю під керівництвом Михайла Васильовича Даниленка. Не лише хірурги, а й усі, хто цікавиться історією медичної науки, зокрема хірургії, належно оцінили це унікальне видання [20].

М.В. Даниленко опублікував близько 300 наукових праць, присвячених переважно проблемам грудної хірургії та анестезіології. У 1961–1979 рр. під його керівництвом вида-

но 10 наукових збірників і матеріалів праць. У третьому виданні Великої медичної енциклопедії він був редактором редакційного відділу «Кардіоваскулярна хірургія. Трансплантологія органів і тканин»; входив до складу редакційної колегії журналу «Клінічна хірургія», а також республіканського міжвідомчого збірника «Грудная хирургия» [11, 14, 22].

М.В. Даниленко створив відому наукову хірургічну школу. Серед його учнів — 14 докторів і 47 кандидатів наук. Як науковий керівник він умів створювати сприятливий для колективної творчості психологічний клімат. У результаті було запропоновано низку нових методів хірургічного лікування хворих з патологією серця, створено серію апаратів штучного кровообігу, розроблено класифікацію патології серцевої діяльності. Не менш важливим було його вражаюче вміння залучати до вирішення масштабних проблем представників різних медичних і немедичних спеціальностей, об'єднувати їх зусилля у виконанні запланованої програми [8].

Багато сил і енергії докладав Михайло Васильович для зміцнення матеріально-технічної бази інституту, створив більш як десяток нових кафедр. Він згуртував навколо себе колектив молодих перспективних науковців, які згодом стали керівниками університету та його підрозділів і продовжили його починання. Серед них — Б. Зіменковський, М. Павловський, Є. Панасюк, Б. Білинський, Т. Калинюк, І. Готь, В. Макеєв та багато інших. У 1971 р. було відкрито теоретичний корпус інституту, згодом побудовано 5 гуртожитків для студентів і курсантів, реконструйовано головну площу інститутського комплексу, де встановлено величний пам'ятник медикам, які загинули в роки Другої світової війни (автори — скульптор Петро Кушнір і архітектор Аполлон Огранович).

Багато уваги приділяв М.В. Даниленко розвитку культури і спорту в медичному інституті. Було створено відомий народний танцювальний ансамбль «Горицвіт», вокально-інструментальний ансамбль «Медикус»; студенти інституту здобували високі спортивні результати на чемпіонатах Європи, світу та

У кабінеті

Олімпійських іграх. Він сприяв створенню умов для оздоровлення студентів і співробітників інституту, для чого було побудовано спортивно-оздоровчий табір «Медик» на березі озера Пісочне в смт Шацьк Волинської області.

М.В. Даниленко був членом правління Товариства хірургів, членом президії Товариства хірургів України, а також дійсним членом Міжнародного товариства хірургів. Обирався депутатом Львівської обласної ради [24].

М.В. Даниленко — заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент НАН України і НАМН України, член-кореспондент РАМН, почесний доктор Печського медичного університету (Угорщина). Нагороджений орденами Леніна, орденом Державного прапора II ступеня КНДР, дев'ятьма медалями, йому присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. У 1999 р. Президент України відзначив його орденом Богдана Хмельницького та медаллю «Захиснику Вітчизни» [1, 4, 6, 9, 15, 18, 23].

Михайло Васильович Даниленко впродовж 38 років плідної праці у Львові був не лише ректором Львівського державного медичного інституту, а й завідувачем кафедри торакальної хірургії, згодом — кафедри шпитальної хірургії, яку він передав одному зі своїх учнів, професору М.М. Лобі. Завдяки великому ор-

ганізаторському й управлінському досвіду, інтелектуальному потенціалу йому вдалося на найвищому рівні організувати роботу хірургічної школи в Галичині.

Україна — держава з давніми традиціями, зі складною, але славною історією. До її становлення доклали зусиль багато визначних, непересічних особистостей, які в різних галузях

віддано працювали для майбутніх поколінь. Саме такою людиною був Михайло Васильович Даниленко. Він зробив неоціненний внесок у розвиток медицини та медичної освіти України, його ім'я назавжди увійшло в історію Львівського державного медичного інституту, тепер — Національного медичного університету імені Данила Галицького.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Магльований А.В. та ін. *Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького — 230*. Історичне ювілейне видання. Київ: Логос Україна, 2014.
2. Зіменковський Б.С., Магльований А.В., Гриновець В.С., Тищенко В.І. *Михайло Васильович Даниленко — лікар, науковець, громадянин*. Львів: Кварт, 2008.
3. Ганіткевич Я. *Історія української медицини в датах і іменах*. Львів: НТШ, 2004.
4. Герой Соціалістического Труда. Хірург, учений, вихователь. *Медицинская газета*. 25 августа 1978.
5. Дейнека І.Я., Мар'єнко Ф.С. *Короткі нариси з історії хірургії в Українській РСР*. К.: Здоров'я, 1968. С. 130, 138.
6. Демпко Г. Таке яскраве життя... В кн.: *Учені вузів Української РСР: довідник*. Київ, 1968. С. 138–139.
7. Зіменковський Б.С., Павловський М.П., Оборін М.О. М.В. Даниленко. *Acta Medica Leopoliensia*. 2002. № 4. С. 120–122.
8. Камчатнов Р.А., Оборін Н.А., Яковлев В.С. *М.В. Даниленко. Библиографический указатель*. Львов, 1980.
9. Каневская М.Г., Хорошко В.И., Костенко Д.И., Павленко Р.И., Ткаченко В.К. *Медицинские работники Украинской ССР, удостоенные почетных званий*. К., 1976.
10. Куш О. Академік Михайло Васильович Даниленко — лікар-кардіолог і організатор медичної освіти. *Alma Mater*. 2004. № 3. С. 7–8.
11. Михаил Васильевич Даниленко — хирург, учений, ректор. *Львовская правда*. 9 августа 1978.
12. Михаил Васильевич Даниленко (к 60-летию со дня рождения). *Врачебное дело*. 1978. № 9. С.141–143.
13. Михаил Васильевич Даниленко (к 70-летию со дня рождения). *Хирургия*. 1988. № 10. С.146–147.
14. Нова сторінка, відкрита львівськими кардіохірургами: з республіканської науково-практичної конференції. *Медичні кадри*. 11 жовтня 1978.
15. Новини. *Молода Галичина*. 23 серпня 1996.
16. Оборін Н.А. Даниленко Михаил Васильевич. *Большая медицинская энциклопедия*. Изд. 3-е. Т. 6. 1977. С. 580.
17. Особова справа № 70995. Архів ЛНМУ імені Данила Галицького.
18. С високої нагородой. *Львовская правда*. 10 августа 1978.
19. Зіменковський Б.С., Гжегоцький М.Р., Луцик О.Д. *Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2006*. Львів: Наутілус, 2006.
20. Тельнов Г. Один день хірурга. *Вільна Україна*. 8 вересня 1978.
21. Юнко М. Винахідницька творчість хірургів. *Медичні кадри*. 9 червня 1976.
22. Шоймер Г. Товарищ сердце. *Львовская правда*. 9 августа 1978.
23. Popov V. Disz doktor. *Faklya*. 1976. К. XX. Sz. 20, 18.
24. International society of surgery / Societe internationale de chirurgie, ISS/SIC, 1991. P. 119.